

Het nieuwe seizoen is met een vliegende start begonnen. De twee eerste openingszondagen werden aangevuld met een extra openingsdag naar aanleiding van 'Turnhout by Night', en die trok erg veel bezoekers. En na jaren zoeken kon dan toch eindelijk dat ene bijzondere voorbeeld van vroeg veiligheidsdrukwerk aan de collectie worden toegevoegd... dit alles in deze nieuwsbrief voor februari.

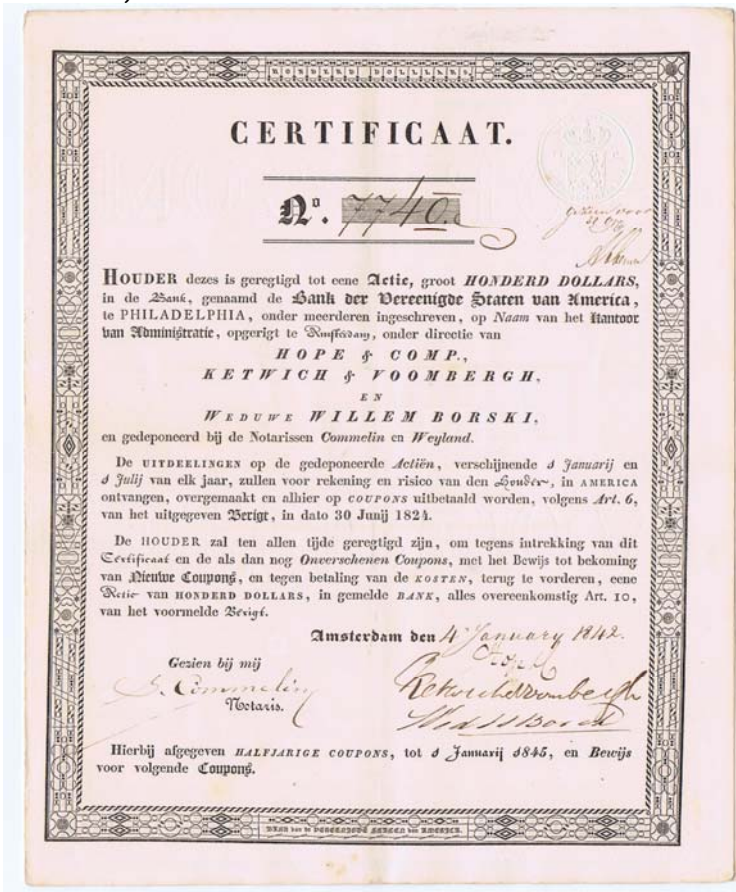
Een terugblik naar de negentiende eeuw...

Enkele jaren geleden bracht ik een eerste bezoek aan het museum Enschedé in Haarlem. Een bijzondere ervaring, mede dank zij de voortreffelijke rondleiding van conservator Johan de Zoete. Het museum omvat het archief van de Koninklijke Joh. Enschedé, al sinds 1703 drukker, uitgever en lettergieter.

Joh. Enschedé produceerde een uitgebreid gamma drukwerk. Eén tak van het bedrijf richtte zich op het particuliere drukwerk, briefhoofden, menu's, toegangskaarten, affiches, sigarendoosetiketten,... Sinds 1797 specialiseert het bedrijf zich tevens in veiligheidsdrukwerk. Na de oprichting van *De Nederlandsche Bank* drukten ze in 1814 de eerste en alle hierna komende Nederlandse bankbiljetten. Sinds 1866 drukken ze eveneens postzegels, niet enkel voor Nederland, ook buitenlandse postzegels (o.a. voor Groot-Brittannië) worden hier vanwege hun hoge kwaliteit en beveiliging gedrukt. Allerhande beveiligingen in het drukwerk werden in eigen bedrijf ontwikkeld, waarvan één me sinds dat bezoek aan het bedrijfsmuseum niet meer losliet. Een voorbeeld hiervan moest en zou deel uit gaan maken van de collectie van de Historische Drukkerij. De zoektocht hiernaar duurde enkele jaren, maar vandaag maakt dat bijvoorbeeld stukje drukwerk deel uit van de collectie.

Turnhout by Night

Op zaterdag 28 januari jl. kwam een groot aantal wandelaars, afkomstig van wandelclubs over het ganse land, naar Turnhout afgezakt voor een wandeling langs vele bezienswaardigheden. Een wandeltocht van 10 km bracht hen ook tot aan de Historische Drukkerij, die hiervoor speciaal geopend was. De start van de wandeling was om 14 uur. Het parcours voorzag de mogelijkheid tot een gratis bezoek aan het Begijnhofmuseum, Het Nationaal museum van de Speelkaart en de Historische Drukkerij Turnhout. Aangezien we op het einde van de wandeling lagen bleef het de eerste uren erg rustig. Vanaf 16 uur begon de drukte dan toch toe te nemen en al snel moesten we onze rondleidingen inkorten zodat de doorstroming gegarandeerd bleef. Toch was het bij momenten over de koppen lopen en zagen wandelaars zich genooddaakt hun tocht verder te zetten zonder een bezoek gebracht te hebben aan ons prachtige museum. Het was voorzien dat de musea toegankelijk bleven tot 21 uur, maar wat doe je als het nog steeds een drukte van jewelste is? De vrijwilligers bleven hun beste beentje voorzetten en lieten niet uitschijnen dat deze lange dag zijn tol begon te eisen. De kelen werden weer geschrapt en de blijvende toevloed van groepen perfect begeleid. Om stipt 23 uur ging dan de laatste groep de deur uit. Het aantal bezoekers werd geteld en eindigde op 357. Allen doken snel onder de wol voor een welverdiende nachtrust, om dan 's anderendaags weer van de partij te zijn voor onze normale openingszondag. Prachtig toch, zo'n gedreven team vrijwilligers?!

Muziekrand als veiligheidsdrukkerwerk

Waardepapieren vragen om moeilijk nagemaakt te kunnen worden. Wanneer Joh. Enschedé in 1797 start met de productie van veiligheidsdrukkerwerk vinden ze hiervoor een oplossing binnen het bedrijf. Voor hun eigen muziekdrukkerij hadden ze eerder al stempelsnijder Fleischman een nieuw muziekschrift laten ontwerpen. Hiervan zijn slechts twee boeken en enkele losse partituren gekend. Deze investering zou later echter niet vergeefs gebleken zijn, zei het dan dat de opbrengsten hiervan uit een wel erg onverwachte hoek zouden komen.

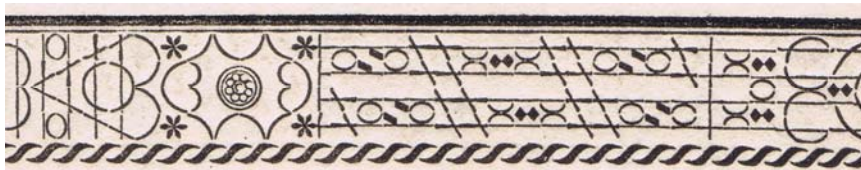
Muziekschrift zetten in losse tekens is al in de eerste jaren na de uitvinding van de boekdrukkunst uitgevonden. Ze was echter nog zeer primitief en het was enkel mogelijk éénstemmige muziek te zetten. Aangezien muziek zelf nog in een vroege ontwikkeling stond was deze vorm van zetten voorlopig toereikend. Pas bij de verdere ontwikkeling van het notenschrift, waaraan Johann Sebastian Bach een grote verdienste had, kon het toenmalige hoogdrukprincipe niet meer aan de behoefte voldoen. Midden de achttiende eeuw vond Gottfried Imanuel Breitkopf uit Leipzig de oplossing voor dit probleem. Met zijn uitvinding kon niet enkel één- of meerstemmige muziek gezet worden, maar tevens klavier- en orkestpartituren.

Het zetten van muziek gebeurde nu niet meer noot per noot, maar deze werden samengesteld uit verschillende delen, waarbij soms wel zes onderdelen nodig waren voor het zetten van één noot. Halen we nu een klein stukje notenbalk uit elkaar zien we de samen-

stelling ervan. Afhankelijk van de ontwerper kon een muziek-zetkast tot bijna 400 verschillende tekens bevatten.

Precies deze grote verscheidenheid aan onderdeeljes en de moeilijkheid van het zetten bracht het bedrijf op het idee hun Fleischman-muziekschrift in te zetten voor het beveiligen van waardepapieren. Met de onderdelen werden nieuwe ornamenten gecreëerd en samengesteld tot een sierrand die het vervalsen sterk bemoeilijkten. Het werd de start van een bloeiende bedrijfstak die tot op vandaag wereldwijd groot aanzien kent.

Boven : Detail van de muziekrand

Onder : detail van de coupon-pagina, waarbij ook gebruik werd gemaakt van deze muziekonderdelen.

Zondag 12 en 26 februari,
is de Historische Drukkerij open tussen 13 en 17 uur.
Steenweg op Mol 84,
2300 Turnhout

Boekjes jaarthema verkrijgbaar via postzending

Voortaan zijn de boekjes horende bij het jaarthema ook verkrijgbaar bij Antiqubook, of rechtstreeks per mail aan te vragen bij Antiquariaat Van de Wiele uit Brugge. Dit antiquariaat en veilinghuis

(www.marcvandewiele.com)

zorgt ervoor dat u de boekjes thuisgestuurd krijgt.

mail : van.de.wiele@skynet.be

Verkrijgbaar zijn nog volgende themaboekjes :

2010 : **Brandbaar Beeld.** 600 jaar houtsneden en houtgravures

2011 : **Stop de persen!** De geschiedenis van de krant.

2012 : **Grensland, Prentland.**

Turnhoutse mannekenbladen.

72 pagina's, oblong

12 euro per stuk (plus verzending)

Bezoek de tentoonstelling !

Openingsdagen 2012

januari	15	29
februari	12	26
maart	11	25
april	8	22
mei	6	20
juni	3	17
juli	1	15 29
augustus	12	26
september	9	23
oktober	7	21
november	4	18
december	2	

Telkens open van 13 tot 17 uur.
Vrije toegang

HISTORISCHE DRUKKERIJ TURNHOUT

Steenweg op Mol 84 – 2300 Turnhout

Telefoon: +32 (0) 14 42 00 34

e-mail: info@historischedrukkerij.be

www.historischedrukkerij.be